

Skal kommunikation mellem mennesker lykkes, må de have kommunikativ kompetence.

De kommunikative færdigheder består i evnen til at kunne kommunikere receptivt og produktivt.

Man skal kunne forstå og man skal kunne udtrykke sig på fremmedsproget. For at være mundtlig kommunikativ skal man have kompetencer, der hænger sammen med den mundtlige kommunikations særtræk, og dette nummer af "Sproglæreren" indeholder forskellige overvejelser og bud på, hvordan det kan gøres. En vellykket kommunikation handler blandt andet om udtale, intonation, rytme og trykfordeling. Læs om, hvordan disse musiske elementer tilsammen udgør sprogets musik i *Fonetisk kompetence udvikles bedst i et praktisk-musisk læringsmiljø*.

Fleire artikler omhandler udviklingen af elevernes strategiske kompetencer, og her er det interessant at læse det norske bidrag om mundtlig sprogproduktion. Artiklen er nem at forstå rent sprogligt, og der er rigtig mange lighedspunkter til, hvad der foregår i sprogundervisningen i Danmark, som I vil smile ad og kunne nikke genkendende til. Det gælder både afgangsprøverne og den daglige undervisning. Kommunikative aktiviteter i tyskundervisningen, og hvordan man fremmer elevernes lyst til at tale, bliver beskrevet fra forskellige vinkler i artiklerne *Hast du some Hackfleisch? Aber natürlich!* Samt i *Mundtlighed i tysk - fra bacheloropgave til virkelighed*.

Ud over at præsentere sig selv, giver den nye fagkonsulent i engelsk Lena Smith Boysen, et fint indblik i overvejelser og visioner i forbindelse med udviklingen af engelskfaget, metodisk og didaktisk.

God læselyst
Marianne Ledstrup
og Kirstine Jordan,
Sproglæreren redaktører

Hast du some Hackfleisch? Aber natürlich!

Kommunikative aktiviteter og elevstrategier

Mundtlige aktiviteter i sprogundervisningen skal have indhold og helst være "ægte" kommunikation. Samtidig skal så mange elever som muligt på banen. Det kan være krævende at skabe en undervisning, hvor eleverne oplever de har brug for sproget og udveksler ægte oplysninger. Hvorfor er det så vigtigt at eleverne i den forbindelse er bevidste om mundtlige strategier - og hvordan træner vi dem effektivt i forbindelse med kommunikative opgaver? Blandt andet inspireret af et tværprofessionelt samarbejde mellem undervisere på læreruddannelsen i Skive og sproglærere i folkeskolen vil denne artikel forsøge at give nogle svar.

Vi (Ruth Winterberg, lærer på VSD Balling skole og jeg) satte os for at observere elevernes mundtlighed i tysk i Ruths 8. klasse: Hvilke mundtlige øvelser og aktiviteter fungerer godt? Hvilke strategier bruger eleverne? For at blive klogere på spørgsmålene optog vi de mundtlige aktiviteter ved at placere et kamera med mikrofon på de borde, eleverne

Af Karen Wobeser
Lektor, underviser
ved læreruddannelsen i Skive,
VIA University
College.

arbejdede ved, eller vi optog håndholdt. En smartphone er selvfølgelig også velegnet. De fleste øvelser var placeret ved stationer, som eleverne i grupper pendlede mellem.

Ruth planlagde og gennemførte indledningsvist et forløb med opgaver og øvelser i forbindelse med emnet "Essen". Hensigten var at eleverne igennem forskellige, varierede former blev forsynet med de nødvendige sproglige elementer. Eleverne skulle til dels også selv fremstille materiale (spillekort, menukort etc.) til senere brug. To såkaldte fagdage blev brugt til at afprøve og filme forskellige mundtlige øvelser.

Vi havde i vores undersøgelse fokus på særlige udfordringer, der er for-

De mundtlige aktiviteter optages ved hjælp af et kamera med mikrofon.

bundet med de forventninger vi - og Fælles Mål - stiller til elevernes mundtlighed. Hvordan lærer vi for eksempel eleverne at bruge kommunikationsstrategier?

Brug arme, ben og mimik!

Når en elev oplever, han ikke har sprog nok, kan han vælge to former for adfærd: Han kan helt undgå at sige noget eller sige så lidt som muligt, ELLER han kan forsøge at tale med de midler, han har til rådighed. Og: *Det er altid meget bedre at bruge arme og ben, tale engelsk etc. end at tie stille!* Fokus skal derfor være på at træne eleverne i at udnytte deres intersprog, det vil sige at motivere dem til at afprøve forskellige strategier og hypoteser. Det kan være at bruge gambits (små udtryk der viser man er med i samtalen), opfinde ord, omskrive, forenkle, bede om hjælp og bruge kropssprog og mimik.

Elever vil ofte være tilbøjelige til at bruge især modersmålsbaserede strategier, for eksempel slå over i dansk: Hvordan siger man det på tysk? Hvad betyder det? etc. Det er derfor vigtigt allerede i begynderundervisningen at lære interaktive strategier på fremmedsproget: *Wie heißt das auf Deutsch, Ich verstehe das nicht, Was bedeutet das?, "Wie bitte" eller bare "Was"?* Eleverne skal samtidig tidligt lære at bruge kropssprog og mimik – ikke noget alle umiddelbart kan! Derfor skal der også trænes i at tale med hænder, arme og ben - og med mimik: at se glad ud når der tales om noget positivt og se mindre glad ud når der tales om noget negativt. Små pantomimeøvelser, hvor bevægelsesverber (løbe, gå, bage, røre, grave, hoppe etc.) og adjektiver (sjov, sur, gammel, frisk, træt, forkølet etc.) skal demonstreres, bør være et regelmæssigt træningselement.

Kommunikative spil træner hverdags vendinger

Arbejdet med opbygningen af de kommunikative færdigheder består i, at eleverne sættes i situationer, hvor de skal bruge målsproget til at løse opgaver eller aktiviteter. I den sammenhæng er spil et vigtigt pædagogisk værktøj. Det gode spil

indeholder klare og synlige kommunikationsmål og et indbygget krav til interaktion: Alle skal sige noget, og alle har brug for at lytte til det, de andre siger. Ligeledes skal der være hjælp i form af faste ord og vendinger.

Når man taler om mad, er verber som *købe, lave, spise, bage*, etc. i centrum. Her kan et indlæringspil, der går ud på at samle kvartetter med verber i 4 forskellige bøjningsformer

Aktiviteten kan imidlertid gøres mere kreativ og kommunikativ ved at eleverne får nogle brugbare sproglige udtryk - gambits - til at afvise eller acceptere.

være egnet som en nødvendig og lidt anderledes færdighedstræning. Eleverne føler sig tydeligt trygge i denne form for spil. Men samtidig udtømmes spillets muligheder ret hurtigt og konkurrenceelementet svækkes. Aktiviteten kan imidlertid gøres mere kreativ og kommunikativ ved at eleverne får nogle brugbare sproglige udtryk - gambits - til at afvise eller acceptere: *Bitte sehr, Leider nicht, Aber ja!, Natürlich! Habe ich nicht! Etc.* Det er også sjovt og motiverende at bruge "spille-chunks": *Du bist dran! Du magest!*

En lidt mere åben opgave er det sikkert velkendte tabuspil: Det er kommunikativt overskueligt for eleverne og samtidig en god træning af strategien "omskrivning". Her træner eleverne evnen til at beskrive og kompensere for ord, de mangler. Samtidig er det en form for "ægte kommunikation": B har ikke de samme oplysninger som A, altså finder der en udveksling af informationer sted:

A har ark med madvareord. A tænker på et ord fra arket. B skal gætte ordet. Tal sådan med hinanden: *B: Ist es Gemüse? A: Ja B: Ist es grün? A: Nein. B: Ist es orange? A: Ja B: Ist es eine Karotte? A: Ja.* Brug tillægsord som fx: *süß, sauer, grün, rot, gelb, kalt, warm, lecker, hart, weich.*

Et konkurrenceelement - i grupper

på 4 skiftes eleverne to og to til at gætte flest ord på to minutter - motiverer og sætter tempoet op.

At kunne omskrive et ord er en kreativ og også krævende sproglig udfordring for eleven. Læreren kan træne omskrivninger gennem den klassiske leg "Ich sehe was, was du nicht siehst". Læreren beskriver en genstand i klassen, for eksempel tavlen: *Es ist hart und viereckig. Die Farbe ist grün. Es hängt an der Wand. Man kann daran schreiben etc.*

Eleverne inddrages langsomt i øvelsen og overtager omskrivningerne. En hjemmeopgave til eleven kunne være: *Beskriv en genstand hjemme hos dig selv - fx noget sportsudstyr. Vigtigt i processen er træning af hjælpesætninger som Die Form ist...; die Farbe ist...; Man kann damit...; Man findet es in/auf..., gerne skrevet ned på hjælpekort som eleven kan bruge.*

Eleverne lærer ved at afprøve hypoteser

I en anden øvelse, et "indkøbsspil" bestående af 4 indkøbslister med i alt 36 varer og 36 spillekort med passende billeder, handler det for eleven om at "købe" de varer, der er afkrydset (9 forskellige krydser på hver liste). Eleverne „køber derefter ind“ hos hinanden ved hjælp af sætninger som:

Hast du eine Flasche Saft?

Nein, habe ich leider nicht... Aber natürlich! etc.

Samtidig med at eleverne bruger og træner enkle tyske talevendinger, får de mulighed for at afprøve hypoteser - i vores tilfælde for eksempel: *Ja, ich habe* (i stedet for "ja, das habe ich"), *Hast du some Hackfleisch* (i stedet for *etwas Hackfleisch*); *Danke bitte* (i stedet for *danke schön/vielen Dank*) etc. Når klassen i fælleskab efterfølgende ser optagelsen, kan læreren fokusere på brugen af de rigtige vendinger - og samtidig også anerkende elevernes forsøg på at afprøve forskellige muligheder.

I øvelsen "Findet jemanden, der Kuchen backen kann" gælder det om at finde klassekammerater i gruppen, der kan svare ja til forskellige spørgsmål som *Kannst du Kuchen backen?*

etc. Udfordringen er også grammatisk: Eleven skal ændre udsagnet til et spørgsmål og bøje verbet i 2. person.

Også her trænes overskuelige talevendinger: *Isst du immer Frühstück? Kannst du Pizza machen? Isst du vor dem Fernseher?* Vigtige småord som "manchmal", "nie" eller "oft" er med til at variere samtalen og trænes på den måde i en meningsfuld sammenhæng. Da spørgsmålene igen har et autentisk indhold (spiser du virkelig foran fjernsynet? Får du ikke altid morgenmad?) tilfører det øvelsen "ægted". Eleverne får måske noget nyt at vide om hinanden?

Holdningskløft-øvelser er øvelser, hvor deltagerne har forskellige standpunkter, som de argumenterer for. I følgende opgave har fire elever hver deres forudbestemte, foretrukne menu til en fest. De skal dernæst argumentere for deres valg og i fællesskab blive enige om en menu. På den måde bliver opgaven en problemløsningsopgave. Det er eleverne selv, der skal diskutere, foreslå og stille spørgsmål, og de har dermed selv kontrollen over forløbet og resultatet. Samtalen holdes i enkle sætninger: A: *Was haben wir mehr?* B: *Wir haben Pizza.* C: *Nein, Lasagne! Ich will Pizza und Lasagne!* etc.

Her kan bevidst brug af gambitter - *also, hör mal, ach so, das ist super/toll/blöd, eben/genau, quatsch!* - tilføre øvelsen energi og give begynderen en følelse af at kunne noget på fremmedsproget – nemlig at reagere på en spontan og ægte måde!

Oh, das schmeckt gut!

Smalltalk skal trænes

Restaurantbesøget er et hyppigt anvendt rollespil i sprogundervisningen. Forberedelsen er vigtig og kan være ret omfattende: træning af nødvendige talevendinger, fremstilling af autentiske menukort, "mad" (i dette tilfælde lavede eleverne laminerede "pap-måltider"), evt. bestik, opstilling af borde i lokalet etc. Eleverne i vores undersøgelse tager rollespillet alvorligt. De er "på restaurant" og opfører sig som gæster: studerer spisekortet omhyggeligt, reagerer på tjenerens "*Sind Sie klar zu bestellen*" (en formulering eleverne selv er kommet

Möchten Sie bestellen? Understøttende ordkort med hverdagsvendinger hjælper eleverne på vej.

frem til - korrekt ville være: *Möchten Sie bestellen*) med samtykke og bestilling (*Ich mag gerne.*). De prøver høfligt at konversere med hinanden (*Das schmeckt gut*) og leder efter udtryk som "*Hvordan har du det*" for at holde gang i samtalen ved bordet. Da tjeneren kommer med regningen (*Es wird 23 Euro*), simulerer en elev rigtig betaling (sygesikringskortet kan bruges!)

Det kan være svært at mestre den mere komplekse udfordring ved rollespillet: At agere som "en tysker" der under et restaurantbesøg høfligt forsøger at holde konversationen i gang. Understøttende ordkort på bordet med hverdagsvendinger kan i den sammenhæng være mindst lige så vigtige som menukortene. En anden overvejelse kan være at ændre rollespillet ved at definere klare roller til deltagerne, som de så skal forsøge at udfylde (tjeneren hader sit job, en gæst vil bestemme over de andre, en anden gæst er utrolig kræsen etc.) Denne "setting" kræver mere forberedelse og større sproglig aktivitet. Fordelen kan være, at de små konflikter der udspilles, tilfører spillet humor, meningsfuldhed og autenticitet. Måske bliver eleverne derigenom også mere modige? Ikke mindst er det vigtigt at tænke på, at mange mundtlige øvelser ofte har karakter af at være en "her og nu-øvelse" og derfor ikke altid egner sig til at blive vist foran hele klassen.

Optagelser af mundtlighed motiverer og fastholder situationen

En tryk og tillidsfuld stemning, hvor det er tilladt at begå fejl, er alt-

afgørende i sprogstunden. Fejlene er helt nødvendige i elevens udvikling frem mod målsproget. Men netop den mundtlige dimension i sprogundervisningen er svært at observere og analysere. Videooptagelsen er derfor en effektiv måde at indfange og dokumentere situationer på. Man kan for eksempel meget bedre registrere det komplekse samspil i gruppen: Hvordan gribes en opgave an, hvor længe går der, før man er "rigtig" i gang? Men ikke mindst kan læreren lytte til intersproget: Afprøver eleverne hypoteser - og hvilke? Havde øvelsen et klart kommunikationsmål, og var eleverne udstyrede med de nødvendige ord og vendinger? Når læreren efterfølgende bruger optagelserne aktivt i undervisningen, bliver eleverne vant til at lytte til deres egen stemme, og læreren får mulighed for sammen med klassen at fokusere på forskellige sproglige elementer, for eksempel brug af strategier. Og ikke uvigtigt: Eleverne synes også det er motiverende og lærerigt at se sig selv efterfølgende!

Litteratur:

Karen Lund: Fokus på sprogindlæring og pædagogiske implikationer for undervisningen. Fra: Sprogfag i forandring - pædagogik og praksis. Byram, Gregersen, Henriksen, Holmen, Lund, Olsen og Stæhr. Samfundslitteratur 2009.

Ulrika Tornberg: Om mundtlig interaktion. Fra: Sprogdidaktik. Alinea 2005.

Vivian Lindhardsen, Bjarne Christensen: Strategisk kompetence. Fra: Sprogfagets didaktik. Kroghs forlag 2006.

Fremdsprache Deutsch nr. 14/1996 - Sprechen. Hueber Verlag.